

Dalt d'un dels ponts d'Hiroshima hi ha un home que canta mentre toca un instrument de corda. Mireu-vos-el. Allà on esperaríeu veure-li la cara no hi trobareu cap cara, sinó un vel: ja no té cara. I allà on esperaríeu veure-li la mà no hi trobareu cap mà, sinó una grapa d'acer: ja no té mà.

Mentre no aconseguim el que ens hem reunit per aconseguir —és a dir, mentre no conjurem el perill que, la primera vegada que va esclatar, es va endur dues-centes mil persones—, aquell robot continuarà cantant dalt del pont. I mentre continuï dalt d'aquell pont continuarà dalt de tots els ponts que ens han de guiar al nostre futur comú. Com un oprobi. Com un missatger.

Deslliurem aquell home d'aquesta comesa! Fem el que calgui per poder-li dir: "T'has tornat innecessari. Ja te'n pots anar."

Conclusió del parlament pronunciat per l'autor al IV Congrés Mundial contra les Bombes Atòmiques i d'Hidrogen i a favor del Desarmament (Tòquio, 20 d'agost de 1958)

Introducció

Les pàgines d'aquest dietari no desprenen l'aroma de "l'Extrem Orient". Pràcticament no hi ha al·licients exòtics ni pintorescos, no s'hi parla de temples o teatre nō, ni de budistes zen o cerimònies del te, ni de pagodes o arts florals, ni de fanals de paper o geishes, ni tampoc de pescadors o arrossaires. I és que aquestes pàgines sobre el Japó no tracten pas d'un Orient "llunyà", sinó d'un de molt pròxim; tracten exclusivament del país assenyalat pels noms d'Hiroshima i Nagasaki, del país, doncs, on l'època atòmica s'ha convertit en una experiència real. Parlo d'un "Orient molt pròxim" perquè la principal fita del nostre temps és justament haver anul·lat el concepte de llunyania, més ben dit, haver anul·lat la llunyania mateixa. Avui dia no compartim només una mateixa època, sinó que també compartim l'espai. I qui, interessant-se pel que és exòtic, s'enorgulleixi del seu avantguardisme, ja pertany a l'ahir, perquè el concepte d'exotisme ja és aigua passada. Si avui queda res d'exòtic són només els temps passats: la costa inabastable de l'època preatòmica s'ha tornat veritablement exòtica. Nosaltres, però, tots els individus de tots els països, vivim compartint un sol espai i un sol temps, en el veïnatge mortal amb tots els altres individus de tots els altres països, i cada dia futur viu en el veïnatge mortal amb cada dia present.

No hi ha ningú que no ho sàpiga, és clar. Però com que la majoria “només ho saben”, i com que són ben pocs els qui saben que “només ho saben”, i com que avui dia no n’hi ha prou de “només saber-ho”, i com que aquells qui tenen a les mans els problemes derivats del veïnatge d’avui i de demà són els qui menys ho saben, no ens podem cansar de repetir-ho. Hauria estat útil que certs civils o ministres de Defensa haguessin tingut l’avinentesa, fa mig any, de fer en lloc meu aquest viatge i de parlar en lloc meu amb les víctimes d’Hiroshima. Si gràcies a aquestes notes, benvolguts lectors, poguéssiu passar, ni que fos indirectament, unes quantes hores amb aquelles persones, potser es podria compensar un xic aquella falta. No us ha de fer vergonya, em podeu ben creure. Al capdavall, doneu prova d’una gran valentia, tot i que davant les exigències del present la valentia és, val a dir, una virtut anacrònica. De fet, no sou valents només per a vosaltres mateixos, sinó també i sobretot per a milions de congèneres nostres, incloent-hi tots els nostres descendents; en altres paraules: els perills de l’època atòmica no us fan por. I com que no us fa por una cosa tan imprevisible, seria arrogant i ridícul suposar que us podrien fer por un grapat de pàgines que volen posar en perill el perill que vosaltres no temeu i minar aquesta valentia que no desperta les vostres suspicàcies. L’autor d’aquestes ratlles (que bé podeu anomenar “minador”, ja que realment es proposa de minar la vostra falta d’imaginació) us estaria profundament agraït si us abellís de dedicar un vespre tranquil a les experiències que us ha dut del Japó.

Dit d’una altra manera: aquestes pàgines no s’adrecen només als qui, intuït ja què està en joc avui, apleguen valentia davant la por que escau a les circumstàncies, sinó sobretot als qui, tement aquesta valentia, fan passar la seva por per valentia.

Al Japó se'm van presentar dues oportunitats. Primer de tot, la d'observar com viu "l'home postnuclear", i, després, la de reflexionar al voltant d'aquest nou veïnatge històric juntament amb alguns dels meus nous veïns o, dit d'una altra manera, sospesar els principis i les mesures que es podrien adoptar per convertir aquest nou veïnatge mortal en un de pacífic. Sobre això voldria afegir unes paraules.

Els contemporanis meus que vaig conèixer al IV Congrés Mundial contra les Bombes Atòmiques i d'Hidrogen i a favor del Desarmament, celebrat a Tòquio —a qui vaig conèixer com a persones amb les quals ara també comparteixo l'espai, o sigui, com a nous "veïns" meus—, eren conscients, gairebé sense excepció, d'aquesta tasca comuna, vinguessin del continent o país que vinguessin. Això era francament encoratjador.

No és segur que els homes d'avui i de demà aconseguim tirar endavant. Hem arribat a un punt en què l'extraordinari no seria que desapareguéssim sinó que pervisquéssim, i la nostra pervivència seria certament un *miraculum perpetuum* que s'hauria de repetir dia rere dia. Si hi ha d'haver una humanitat que pervisqui, una humanitat conscient que la seva pervivència diària és una tasca quotidiana, aleshores el nostre grup de Tòquio era un model en miniatura d'aquesta humanitat de demà. I ho era justament perquè no vèiem el nostre contrincant en tal o tal poble, en tal o tal sistema de govern, en tal o tal filosofia política, sinó en l'amenaça a què el desenvolupament tecnològic ens ha dut a tots nosaltres, i en el fet que cap de nosaltres està psicològicament a l'altura d'aquest desenvolupament, és a dir: cap de nosaltres té la capacitat imaginativa, emocional o moral per dominar-lo.

Aquest segon perill, és a dir, el fet que davant dels nostres propis productes i els seus efectes sentim tant de vertigen i tanta

perplexitat com si fossin uns objectes que els habitants d'un planeta ignot ens haguessin dut a casa sense que els ho haguéssim demanat, aquest segon perill, doncs, és el més greu de tots.

Vet aquí el que ens capficava. La qüestió de la culpa pràcticament no es va tocar. Allà on la preocupació és viva, com passava a Tòquio, seria una pèrdua de temps no solament desenaonada sinó també inexcusable veure en la culpa la qüestió principal.

Us deueu preguntar si érem una assemblea de físics nuclears o polítics. La resposta és que no, no ho érem pas, tot i que entre nosaltres hi havia representants de totes dues categories, perquè hi havia les professions més variades: sindicalistes, metges, sociòlegs, religiosos (de diverses confessions), universitaris... També us deueu preguntar per quina raó, si “el tema bé que incumbeix a físics i polítics”, la resta ens consideràvem “experts” competents en aquesta matèria. La resposta és ben simple: la pregunta és errònia. Perquè qui parla com si la qüestió de la supervivència de la humanitat (perquè això és el que està en joc: no és una manera de parlar pròpia d'alarmistes professionals sinó una possibilitat que alguns científics conscients de la seva responsabilitat han comunicat a l'opinió pública) fos un afer que es pogués encomanar a especialistes perquè tinguin l'amabilitat d'estudiar-lo, demostra ser incompetent en aquesta matèria, en matèria d'apocalipsi. Si érem “competents” o “experts” és perquè sabíem què està en joc, és a dir: ser o no ser, i perquè sabíem que només ens podem salvar amb una campanya d'informació constant que no s'aturi davant de ningú, i bastint un front que, ignorant totes les fronteres i telons, combati els qui, com si es tractés de mesures de natu-

ralesa industrial o tàctica d'escala convencional, continuen produint i emmagatzemant armes nuclears, practicant les anomenades explosions d'assaig i els vols de prova, instal·lant bases de míssils i entrenant experts.

Per parlar de manera enraonada sobre la situació nuclear i actuar de manera igualment enraonada cal un gir copernicà, cal adoptar un axioma completament nou. Aquest axioma, que ni és compartit ni encara menys ha estat interioritzat per la majoria dels nostres contemporanis —tampoc pels homes d'estat actuals—, és el següent:

És un error creure que les anomenades “armes atòmiques” són un element més dins la situació política mundial actual i que aquestes “armes” constitueixen un mitjà que es pot utilitzar de manera tàctica o estratègica per a tal objectiu polític o tal altre. Ben al contrari: com que les “armes atòmiques” confronten el nostre món amb el seu “to be or not to be”, es pot dir que el fet nuclear és definidor de la situació mundial. En poques paraules: la política té lloc *dins* la situació nuclear.

Com ja he dit, aquesta apreciació fonamental encara no és patrimoni comú. Fins i tot dins del nostre cercle de Tòquio hi havia persones que encara no havien fet aquest gir copernicà, o que encara no l'havien fet de manera definitiva. Aquestes persones eren de dos tipus.

En primer lloc, hi havia representants (o víctimes ideològiques) d'aquelles potències la tàctica de les quals consisteix a presentar el problema com una qüestió merament tàctica i el principi de les quals és utilitzar i banalitzar alhora l'amenaça nuclear. Aquest tipus ens resulta tristament tan familiar que ens podem estalviar de descriure'l en detall.